Suomen Teatterit ry:n lausunto valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019-2022

Kiitämme lausuntopyynnöstänne asiassa VNS 1/2018, jossa olette pyytäneet lausumaan erityisesti VOS-uudistuksen merkityksestä museoille, teattereille ja orkestereille. Lausumme asiasta valiokunnassa suullisesti 16.5.2018. Lausunnon pääkohtina Suomen Teatterit ry tulee toteamaan seuraavaa:

Esittävien taiteiden VOS-uudistus on tarpeellinen ja tulee saattaa päätökseen

Ministeri Grahn-Laasosen asettama VOS-työryhmä (2016-2018) teki kulttuurin valtionosuusalojen rahoitusjärjestelmän kokonaisuudistuksen pohjatyönä moninkertaisesti perusteellisemman selvityksen kulttuurin VOS-aloista kokonaisuudessaan, niiden rahoitusrakenteista ja kehittämistarpeista kuin aikanaan 1980-luvulla tehtiin, kun nykyistä voimassa olevaa valtionosuusjärjestelmää valmisteltiin. Hallituksen kehysriihen yhteydessä tehtiin kuitenkin linjaus keväällä 2018, jonka mukaisesti VOS-alojen rahoitusuudistuksen toteuttamiseen varattiin tulevan hallituskauden valtion talouden suunnitelmassa resurssit vain museoalan ja ns vapaiden ryhmien osauudistusten toteuttamiseen.

Tätä linjausta voidaan pitää siinä mielessä valitettavana, että myös esittävien taiteiden rahoitusuudistus on tarpeellinen ja se tulee toteuttaa ensi tilassa. Siksi jäljellä olevan hallituskauden aikana tarvitaan selkeä suunnitelma siitä, kuinka esittävien taiteiden rahoitusuudistuksen jatkovalmistelua lähdetään toteuttamaan, jotta uudistus ei viivästy yhtään pidempään kuin on tarpeen ministeriön VOS-työryhmän käynnistämän uudistustyön valmiiksi saattamiseksi. Uudistuksen toteuttamisesta päätettäessä on myös varattava uudistamistyöhön tarvittavat resurssit.

VOS-uudistuksen jatkovalmistelusta on tehtävä selkeä suunnitelma

Esittävien taiteiden VOS-uudistuksen jatkovalmistelu tarjoaa mahdollisuuden ratkaista kestävällä tavalla ne ongelmat, joiden takia uudistus todennäköisesti jätettiin nyt kevään 2018 linjauksissa toteuttamatta. Keskeisiä ongelmia, joita julkisuudessakin laajasti käsiteltiin, olivat mm Tampereen Työväen Teatterin ja Svenska Teaternin erityisrahoitusaseman ratkaiseminen uudessa järjestelmässä, nykyisen VOS-järjestelmän ja harkinnanvaraisilla tuilla toimivan ns vapaan kentän lähentäminen ja nykyisten, VOS-tukia täydentävien harkinnanvaraisten erityistukimuotojen korvaaminen hallitusti uudella painokerroinjärjestelmällä.

Kaikkien lausuntokierroksella ristiriitaista palautetta saaneiden keskeisten kysymyksten osalta tulee jatkovalmistelussa tehdä riittävän perusteelliset vaikutusarviot vaihtoehtoisista ratkaisumalleista ennen lopullisista linjauksista päättämistä. Tämä koskee myös työryhmän esittämää yhteen yhteiseen esittävien taiteiden henkilötyövuoden hintaan siirtymistä nykyisten teatterin ja orkesterin erillisten htv-hintojen sijaan. Nykytilanteessa esityksellä on liian suuri hinta, mutta uudistus voi olla mahdollista toteuttaa hallitummin tulevaisuudessa.

Myös VOS-alojen kustannuskehitys on huomioitava kokonaisrahoituksen tasossa

VOS-lakiesitykseen, jota nyt ollaan siis muodollisesti edistämässä ainakin museoiden osalta, on toistaiseksi sisällytetty ehdotus nykyisen rahoituslain 35a §:n siirtämisestä sellaisenaan uuden rahoituslain 35b §:ään. Pykälään on kirjattu valtionosuutta saavien museoiden, teattereiden ja orkestereiden henkilötyövuoden hinnasta vuosittain tehtävä kustannussäästö, joka on leikannut vuodesta 2011 alkaen huomattavasti kaikkien valtionosuustoimijoiden rahoitusta.

Valtionosuudet linjataan valtion talousarvion momentilla 29.80.31. Vuoden 2018 tasolla momentilla on myönnetty 46,6 miljoonaa euroa, sekä lisäksi 58,4 miljoonaa euroa momentilta 29.80.52 (eli rahapelitoiminnan voittovaroista).

Tilanteen korjaamiseksi ehdotetaan tulevaisuudessa samaa kustannustason kehitystä vastaavaa valtiontuen tason tarkistusta kuin toteutettiin viimeksi vuosina 2008-2010. Tämä on välttämätöntä, jotta kulttuurin valtionosuusalat pystyisivät täysimääräisesti täyttämään kulttuuripalvelutehtävänsä, ja näiden alojen perustoiminta pääsisi lakiuudistuksen mukaisesti käynnistymään kustannuskehitystä vastaavalta tasolta. Vuodesta 2011 toteutetuilla toistuvilla leikkauksilla on ollut huomattava negatiivinen vaikutus kulttuurilaitosten työllisyyteen ja tuotantoon.

Museoalan jälkeenjääneisyys kustannustason kehityksestä on nyt 8,5 miljoonaa euroa, teattereilla 10,5 miljoonaa euroa ja orkestereilla 4,7 miljoonaa euroa. Yhteensä näiden kolmen alan valtionosuuksien leikattu taso on rahoituslain 35a §:n johdosta 23,7 miljoonaa euroa alempana, kuin niiden todellinen laskennallinen kustannustaso on.

Kulttuurin valtionosuusalojen rahoituskehityksessä on siksi huomioitava 1) VOS-alojen rahoituslakiuudistukseen liittyvä 20 miljoonan euron lisärahoitus uusiin rahoituskohteisiin. Tämän lisäksi rahoituskehyksessä on huomioitava 2) VOS-alojen kustannustason kehitystä vastaava indeksikorjaus, joka nykytasollaan on 23,7 miljoonaa euroa.

Kokonaisuudessaan VOS-alojen tarvitsema lisärahoitustarve on siten **43,7 miljoonaa euroa**, josta nyt siis on kehyspäätöksessä linjattu toteuttavan 7 miljoonaa euroa seuraavalla hallituskaudella perustuen VOS-alojen rahoituksen osauudistukseen.

Johtopäätökset

Teatteri on vuonna 2018 edelleen erittäin suosittu taidemuoto Suomessa. Kulttuurin valtionosuusaloilta 2010-luvulla toteutetut säästöt ovat kuitenkin vakavasti vaikuttaneet alan tuottavuuteen ja työllisyyteen. Teatterialalla on vakava huoli siitä, että mikäli tilanteeseen ei saada korjausta, pitkittyneellä säästökuurilla voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia alan kykyyn toteuttaa täysimääräisesti kulttuuripalvelutehtäväänsä.

Siksi esittävien taiteiden rahoitusuudistuksesta päättämisen yhteydessä on päätettävä myös kaikkien VOS-alojen riittävästä kokonaisrahoitustason korjauksesta, jotta alojen ammattitoimijat pystyvät toteuttamaan tärkeää kulttuuripalvelutehtäväänsä jatkossakin

Helsingissä 15.5.2018

Suomen Teatterit ry:n puolesta

Tommi Saarikivi
Toiminnanjohtaja